

HAND NEMZETKÖZI HUMANITÁRIUS ÉS FEJLESZTÉSI CIVIL SZÖVETSÉG

MAGYAR TERMÉSZETVÉDŐK SZÖVETSÉGE

AGENDA 2030:

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOK

JAVASLATOK

A MAGYARORSZÁGI SIKERES MEGVALÓSÍTÁSHOZ

2016. december

Az ENSZ égisze alatt 2015-ben elfogadott nemzetközi együttműködési program a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos, a világ minden országára vonatkozó cselekvési irányokat, célokat és az azok eléréséhez szükségesnek tartott nemzetközi együttműködési feladatokat határozza meg. A „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja” alapján Magyarországon is újra kell gondolni és meg kell határozni a fenntartható fejlődéssel és ezzel összefüggésben a nemzetközi együttműködésben való részvétellel kapcsolatos teendőket. Mind nemzetközi, mind nemzeti szinten a megfelelő célok csak úgy határozhatók meg és azok csak úgy érhetőek el, ha a kormányzati és a nem-kormányzati szervezetek hatékonyan együttműködnek. Erre tekintettel a Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) és a HAND Szövetség kezdeményezte az e témával foglalkozó civil szervezetek párbeszédét. Ennek az eredménye az itt található javaslatok, amelyek figyelembevételét fontosnak tartjuk, a nemzetközi program hazai érvényesítését célzó tevékenység során.

TÁMOGATÓ: BEYOND 2015 CAMPAIGN – INNOVATION FUND FOR POLICY IN ACTION, EURÓPAI BIZOTTSÁG

Beyond2015

Campaigning for a global development framework
after the Millennium Development Goals

A dokumentum az Európai Bizottság támogatásával valósult meg. Tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság véleményét, felelőssége a projektre nem terjed ki.

Tartalom

1. Összefoglaló.....	4
2. Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló ENSZ-programja	6
3. A nemzetközi program és a Fenntartható Fejlődési Célok értékelése	8
4. A nemzetközi programmal összefüggő legfontosabb hazai feladatok.....	10
5. A nemzetközi fejlesztési támogatással kapcsolatos fő hazai feladatok	12
6. A hazai feladatok hatékony megvalósításához szükséges intézményrendszer.....	14

A javaslatcsomag egyes részeinek elkészítésében közreműködtek, véleményt adtak:

Balogh Réka, Éger Ákos, Faragó Tibor, Farkas István

Gedeon Tímea, Gyulai Iván, Leiszen Márton, Sasvári Nóra,

1. Összefoglaló

A Program minden ország számára meghatároz a fenntartható fejlődéséhez kapcsolódó hazai és a nemzetközi fejlesztési támogatásokkal kapcsolatos konkrét célterületeket, célokat. Ezek megvalósításához mindenképp a fenntartható fejlődés alapvető követelményeinek teljesülésének elősegítése szükséges mind hazánkban, mind Magyarország nemzetközi tevékenységeiben.

A hazai feladatok hatékony megvalósításához szükséges intézményrendszer

A program megvalósítása a társadalom minden szereplőjének feladata, de a kormányok felelőssége megkerülhetetlen, ezért ki kell építeni ennek kormányzati intézményrendszerét:

- A **stratégiai koordinálás összkormányzati szinten** történjen meg, ami a leghatékonyabban a Miniszterelnöki Hivatal koordinálásával valósulhat meg államtitkári szinten.
- Meg kell vizsgálni, hogy a **kormányzati intézmények** miként és mennyire képesek a nemzetközi programból adódó hazai feladatokat megvalósítani. A hazai program és célok teljesítésében **minden tárca** vegyen részt a felülvizsgált ágazati stratégiáknak megfelelően.
- Az eddigieknél hatékonyabb **társadalmi együttműködés** szükséges, beleértve e téren az állami, kormányzati szervek és a nem-kormányzati szervezetek között együttműködést is. Ebben szakmai egyeztető, tanácsadó szerepet tölthet be a **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács**. A fenntartható fejlődéssel és a nemzetközi fejlesztési együttműködéssel foglalkozó hazai intézmények között **szorosabb kapcsolatra** van szükség.
- Szükséges a **természeti erőforrások** védelmével kapcsolatos feladatokat a gazdasági ágazatirányításért felelős kormányhivataloktól független, **önálló minisztériumban** összpontosítani.

A nemzetközi programmal összefüggő legfontosabb hazai feladatok

A Fenntartható Fejlődési Célok mindenképp a fenntartható fejlődés alapvető követelményeinek teljesülésének elősegítése szükséges. Ezek közül emelünk ki alább néhány különösen kritikus követelményt:

- A **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiát** és az egyéb hazai stratégiákat hozzá kell illeszteni az ENSZ által elfogadott célrendszerhez.
- A szegénység felszámolásának az alapja, hogy mindenki **egyenlő eséllyel férjen hozzá a jövedelemteremtés feltételeihez**, mint a természeti erőforrások, tudás, információ, piac, olcsó hitel.
- A fenntartható társadalom rendszerben látó, gondolkodó embereket igényel, akik képesek az összefüggéseket feltárni, és ez alapján cselekedni, ezért szükséges az **oktatás reformja**. A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos hazai **szemléletformálásra** és a globális ügyek, összefüggések megismertetését célzó nevelésre sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani. Meg kell erősíteni az erkölcs és a fenntarthatósággal kapcsolatos tudatosság szerepét a társadalomban és a gazdaságban.

- El kell mozdulni a természeti erőforrások közösségi birtoklása irányába, növelni kell a természeti erőforrások közösségi tulajdonlásának arányát, beleértve a termőföldet és az erdőt is. A fenntartható termelési és fogyasztási rendszerek kialakítása csak úgy valósítható meg, ha a teljes anyag-, energia és földfelhasználás folyamatosan csökken. Támogatni kell a helyi **közösségi gazdaságok és** kamatmentes pénzhelyettesítők kialakulását, amelyek segítik a hasznok helyben tartását.
- A **közpénzekből és állami fejlesztési forrásokból támogatott tevékenységek** csak olyanok lehetnek, amelyek nem okoznak károkat a társadalmi és környezeti rendszerekben. Fel kell számolni a káros támogatásokat, beleértve a fosszilis energiateljesítmények támogatását. Az agrárium támogatására fordított jelentős mértékű támogatásokat át kell irányítani az ökológiai feltételeket teljesítő, és az élők munkáját támogató tevékenységekre. A fejlesztéspolitikában biztosítani kell a környezeti szempontok, az esélyegyenlőség és a diszkriminációmentesség érvényesülését. A közpénzek elköltésének átláthatóságát, közösségi ellenőrzését és a társadalmi részvételt növelni szükséges.
- A **szakpolitikák fejlesztési célú koherenciájának megteremtése** érdekében konkrét célokat kell kitűzni, amelyek éves cselekvési tervekkel megvalósíthatóak.
- A célok végrehajtása túlmutat a kormányzati intézmények kapacitásán, emiatt is erőteljesen építeni kell mind az üzleti szektorban, mind a civil társadalomban rendelkezésre álló erőforrásokra is. Támogatni kell a **civil társadalom**, az **egyházak** önszerveződő csoportjait, amelyek az egyének és családok együttműködésére épülve növelik a társadalmi bizalmat.

A nemzetközi fejlesztési támogatással kapcsolatos fő hazai feladatok

A Program minden egyes tématerülethez tartozó Fenntartható Fejlődési Cél esetében meghatározza az azzal kapcsolatos nemzetközi fejlesztési együttműködés körébe tartozó teendőket is. A hazai helyzet értékelését mindenekelőtt a fejlesztési együttműködés kialakult koncepciójának, gyakorlatának alapvető jelentőségű, általános kritikájával kell kezdeni:

- A fejlesztési források nem szolgálhatják a szűken értelmezett egyéni és nemzeti gazdasági érdekeket, a fejlett világ fenntarthatatlan termelői és fogyasztói mintázatainak átadását. Meg kellene erősíteni a helyi közösségek identitásának fenntartását, társadalmuk öngazdátásának, saját gazdasági önállóságuk, az élelmiszer önrendelkezés és önmeghatározás képességét.
- Értékelni és módosítani kell a nemzetközi fejlesztési együttműködéssel kapcsolatos hazai gyakorlatot, stratégiát és annak végrehajtási eszközeit. Ennek során konkrét cselekvési tervekkel is alá kell támasztani a programot. A nemzetközi fejlesztés tekintetében a Külgazdasági és Külügyminisztérium összefogó, koordináló szerepét meg kell erősíteni.
- Szükséges a nemzetközi fejlesztésre fordított források radikális növelése és uniós kötelezettségvállalásunk mielőbbi teljesítése. A kormány által elfogadott stratégiával összhangban szükséges a bilaterális célú források mielőbbi bővítése is.
- A versengés helyett az együttműködést kell előtérbe helyezni az adózás területén is, egy egységesebb, egyszerűbb és átláthatóbb adórendszer formájában.
- A TTIP és általában is az EU kereskedelmi és befektetési szakpolitikája ellentmond a Program célkitűzéseivel, ezért ezeket módosítani kell.

2. Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló ENSZ-programja

2015. szeptember 25-27. között tartották az ENSZ Közgyűlés magasszintű plenáris ülését New Yorkban, amelyet az új globális együttműködési program záróvitájának, illetve elfogadásának szenteltek. A „**Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja**” elnevezésű dokumentum tervezetét már korábban szakértői szinten jóváhagyták a kormánydelegációk és a tervezet vitájába bekapcsolódhattak a különböző nem-kormányzati szervezetek képviselői is. A Programot az állam- és kormányfők egyhangúlag hagyták jóvá.

Jelentős erőfeszítések történtek már a múltban is a fenntarthatóság elveit követő társadalmak és nemzetközi együttműködés megteremtésére, de eddig egyetlen terv és program sem bírt ilyen elszántsággal, széleskörű politikai támogatottsággal és eszközökkel, hogy ezen ambíciókat megvalósítsa. A most elfogadásra került nemzetközi program és az annak gerincét alkotó Fenntartható Fejlődési Célok a jelen nagy vágyát fejezik ki, hogy legyen jövőnk is.

Az elmúlt évtizedekben egymás mellett, **párhuzamosan folyt a nemzetközi fejlesztési és a fenntartható fejlődési együttműködés**, amelyek célkitűzéseit és programjait egy-egy hosszabb időszakra ugyancsak nagyszabású konferenciákon hagyták jóvá. A fejlesztésekkel foglalkozó programok elsődleges célkitűzése a kevésbé fejlett országokban az életszínvonal javítása volt, a mélyszegénység leküzdése, a méltányos életfeltételek megteremtése.

Az e célkitűzés szellemében elhatározott, de nagyon korlátozott eredményekkel záruló „ENSZ Fejlesztési Évtized” elnevezésű programokat 2000-től a **Millenniumi Fejlesztési Célok**kal fémjelzett program váltotta fel: a 2000-2015 közötti időszakot felölelő együttműködési folyamat fő célja a szegénységben élő és az éhezéstől szenvedő népesség arányának számottevő csökkentése volt. Az addigi jó és rossz tapasztalatok figyelembevételével két évvel ezelőtt megkezdődött a 2015 utáni fejlesztési együttműködés tervezése.

Emellett indult útjára a fenntartható fejlődés koncepciójára – mindenekelőtt a fejlesztések környezeti vetületeinek számításba vételére – alapozott másik együttműködési folyamat, amelynek meghatározó jelentőségű eseménye volt a „**Feladatok a 21. századra**” c. globális fenntartható fejlődési programot elfogadó 1992. évi „Környezet és Fejlődés” csúcstalálkozó. Az ennek huszadik évfordulóján megtartott ENSZ-konferencián ugyan egy sokkal kevésbé átfogó jellegű – a „zöld gazdasági” fejlődést a középpontba állító – irányt fogalmaztak meg, de egyúttal arról is határoztak, hogy meg kell kezdeni a fenntartható fejlődés közös globális céljainak kidolgozását. Ezt követően tehát a fenntartható fejlődésre hivatkozó együttműködés jövőtervezése is kezdetét vette.

A globális jelentőségű sokasodó problémák egységes megközelítésű kezelésére sokáig kellett várni. Több évtized után végül egy koherens program szükségességéről 2013 szeptemberében egyeztek meg az ENSZ tagállamai. A 2015 utáni együttműködés általános kereteinek meghatározása mellett egy külön testületben folyt a Fenntartható Fejlődési Célok kialakítása, majd e két tervezési ág eredményeire építve megszületett a már említett „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja” elnevezésű tervezet. Az új közös program megteremtésével a nemzetközi közösség célja, hogy egy akció alapú, komplex, egyúttal tömör stratégiai tervet dolgozzanak ki és hajtsanak végre, amely a különböző területeken átívelő keretrendszerrel biztosít, utat mutatva a fenntartható fejlődés eléréséhez. Ez a fenntarthatóság koncepciójának megfelelő értelmezését és

integrációját igényli minden szakpolitikába, valamint a koherencia megerősítését a szakpolitikák között, hogy egységesen ugyanannak az átfogó célkitűzésnek a megvalósításához járuljanak hozzá különböző eszközökön keresztül.

Ebben az összefüggésben egy harmadik nemzetközi programról is említést kell tenni. A globális problémák megoldásának, a nemzetközi fejlesztési együttműködés egyik meghatározó eszközeinek mindig is a fejlődő országok számára nyújtandó pénzügyi támogatásokat tartották. Az ezzel kapcsolatos tevékenységek összehangolására 2002-től létrejött a „**Fejlesztések Finanszírozása**” elnevezésű nemzetközi mechanizmus, amelynek további működésére vonatkozóan 2015 júliusában elfogadtak egy intézkedési programot. Ezt tekintik a 2015 utáni fejlesztési és fenntartható fejlődési feladatok végrehajtásához a fő nemzetközi támogatási keretnek.

A „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja” alapját a Fenntartható Fejlődési Célok alkotják, és az azokat részletező, többnyire számszerűsített konkrét célpontok, feladatok. A Program általános érvényű, azaz minden ország számára érvényes célrendszert tartalmaz, de az ilyen nemzeti célok mellett azt is bemutatja, hogy miként kell támogatni a kevésbé fejlett országokat. Ez utóbbi alapján e Program egyaránt tekinthető a korábbi fenntartható fejlődési és a nemzetközi fejlesztési együttműködési programok együttes megújításának, folytatásának

Az elfogadásra váró dokumentumban a **Fenntartható Fejlődési Célok** a következő témakörökre térnek ki: (1) a szegénység felszámolása, (2) az éhezés megszüntetése, (3) az egészséges élet és jólét biztosítása, (4) az oktatás általánosan elérhetővé tétele, (5) a nemek egyenlőségének megvalósítása, (6) a vízhez és a szanitációhoz történő hozzáférés, (7) a fenntartható energiához való hozzáférés, (8) fenntartható gazdasági fejlődés, teljes foglalkoztatás, (9) megfelelő infrastruktúra és fenntartható iparosítás, (10) az egyenlőtlenségek csökkentése, (11) fenntartható települések, (12) fenntartható fogyasztási és termelési rendszerek, (13) a klímaváltozás és hatásainak leküzdése, (14) a tengeri erőforrások fenntartható használata, (15) a szárazföldi ökoszisztémák, az erdők fenntartható használata, a sivatagosodás leküzdése, a talajromlás megállítása, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása, (16) békés és befogadó társadalmak megteremtése, hatékony intézmények kiépítése, (17) a végrehajtási eszközök és a globális partnerség megerősítése. Az egyes célokhoz olyan célpontok tartoznak, amelyek konkrét, sok esetben számszerűsített feladatokra bontják le a célokban megfogalmazott általánosabb cselekvési irányokat.

3. A nemzetközi program és a Fenntartható Fejlődési Célok értékelése

Az új nemzetközi program végre ötvözi az eddig különálló és jórészt egymásnak ellentmondó fejlesztési és fenntartható fejlődési együttműködés céljait és eszközeit. Tehát szemben a korábbi fejlesztési együttműködési programokkal, e program átveszi a fenntartható fejlődési koncepció átfogóbb szemléletét és már nem csak a kevésbé fejlett országokkal kapcsolatos támogatási teendőkre vonatkozik, hanem minden ország és régió számára célokat határoz meg. Az új programot tehát az „egyetemesség” koncepciója hatja át, mind az abban megfogalmazott egyetemes globális víziót, mind a konkrétabb fenntartható fejlődési célok tekintetében azzal a célkitűzéssel, hogy az emberiség általában és minden társadalom biztonságos, egyenlő és fenntartható helyet teremtsen magának a bolygón. E nemes elképzelések mellett a programmal kapcsolatban mégis komoly aggályok is megfogalmazhatók. Ezek egy része általában az eddigi nemzetközi fejlesztési és fenntartható fejlődési együttműködés alapvető problémáira vonatkoznak, más részük konkrétabban a most elfogadásra váró programmal függ össze.

Az évtizedek során kialakult együttműködés, annak programjai, céljai és eszközei kapcsán a következő főbb alapvető jelentőségű kritikai pontok, nem vagy nem megfelelően számításba vett követelmények említhetők.

Nem az elkülönített problémák megoldását kell keresni – ahogy azt a program most teszi -, hanem a megoldást rendszerben, a környezet és a fejlődés összefüggésében értelmezni. Amíg egy probléma oka fennáll, addig az mindig újratermeli a problémát, és amennyiben az okozat kijavítására törekszünk, a hibákat bővítetten termeljük újra. A célok szétbontása szükségszerűen vezet azokhoz a problémakezelésekhez, amelyek nélkülözik az okokra való irányulást, hiszen a kérdéses ágazat a maga logikájában, belülről igyekszik megoldani a létrehozott problémákat, anélkül, hogy képes, vagy érdekelt lenne felülemelkedni a saját nézőpontján. Tehát az adott ügyben is **rendszer szemléletű** megközelítésre van, azaz lenne szükség. Továbbá világosan kell látni, egy probléma az azt létrehozó **hajtóerők megváltoztatása** (társadalmi hatótényezők, mint pl. az ismereteink, szemléletünk, jogszabályaink, a termelés és fogyasztás szerkezete, a szükségletek kielégítésének módja) nélkül valójában nem kezelhető.

A **tudásnak** és az **erkölcsnek** kéz a kézben kell járniuk a fenntarthatóság érdekében. Az erkölcs a tudás kontrollja, és ha az erkölcs nem tartja féken a tudást, abból romboló erő lesz. Az erkölcs által ellenőrzött tudás: bölcsesség. Gyakorlatilag ezt éljük meg a 21. század elején, ráadásul úgy, hogy még több tudást vetünk latba problémáink kezelésére, pedig ahhoz éppen bölcsességre lenne szükségünk. A fenntartható társadalom érdekében tehát nemcsak jobb és több technikára, hanem azok bölcs használatára, mértékletességre, igazságosságra, hitre, az emberek közötti szeretet és bizalom újrateremtésére, a környezet értékeinek megbecsülésére és fenntartható használatára van szükség. A társadalom torz értékrendje egyszerre oka és következménye a működő intézményrendszernek, amely megszabja a társadalmi felépítményt is. A működő intézményrendszer mechanizmusokon keresztül fejti ki hatását, amelyek fogságban tartják az embereket, sokszor a politikusokat is, noha éppen az ő feladatuk lenne felismerni és megváltoztatni a működő mechanizmusok társadalom- és környezetromboló hatását.

Jelenleg az emberiség már meghaladta bolygónk eltartóképességét. Amit biztosan állíthatunk, hogy a jelenlegi technikai ismereteink mellett a bolygónk nem tudja eltartani a jelenlegi már több mint hétmilliárd embert. Az eltartóképesség lokális, vagy globális meghaladásáról, a hely (ökoszisztémák), vagy a tér (bioszféra) visszajelzéseiből értesülhetünk, általában utólag, amikor az már jól látható degradációban nyilvánul meg. Mivel a környezet pusztulásának nap, mint nap érzékelhetjük a jeleit, így biztosak lehetünk abban, hogy meghaladtuk az eltartóképességet. Tehát minden program célja kell, hogy legyen az erőforrásfelhasználás csökkentése, **a természeti erőforrások gondos, tartamos használata**, beleértve a fenntartható termelési és fogyasztási mintákkal kapcsolatos programokat.

Az új ENSZ-program vonatkozásában konkrétan is lehet utalni néhány – a fenti alapvetésekből is fakadó – lényeges problémára.

A Program által megoldani tervezett folyamatok **hajtóerőinek jelzése és kezelése nélkül** nem várható el jó és tartós megoldás, beleértve a súlyos szociális problémákat vagy globális jelentőségű környezeti problémákat. A fejlesztési és a fenntartható fejlődési célok egy programba való összevonása csak korlátozott összhangot eredményezett, mert bizonyos ellentmondások ezúttal egy programon belül találhatóak meg. Ennek egyik példája a „klasszikus” gazdasági növekedést előtérbe állító cél és vele szemben a természeti erőforráshasználat visszafogását is szükségessé tevő, a fenntartható fogyasztásra és termelésre való áttérést előíró cél.

A Program hiányossága, hogy nem veszi figyelembe az **egyes célok elérése közötti ütközéseket**, illetve a feltételek közötti ellentmondásokat. Például az energiapolitikával kapcsolatos cél – mint eddig is sokszor az egyes országok vonatkozásában és nemzetközi szinten is – nincs megfelelően tekintettel a kapcsolódó környezeti szennyezés okozta problémákra, ami különösen a nem-megújuló energiaforrásokhoz való hozzáférés, azok használata kapcsán merül fel. Ilyen fenntarthatósági ellentmondások az energiaellátási törekvések mellett több területen is megtalálhatóak az infrastruktúra-fejlesztéstől kezdve a szállításig. Az ilyen ellentmondások mindenképpen – a fenntartható fejlődés követelményei szerinti – szakpolitikai integráció középpontjában kell, hogy álljanak a Program, ill. a célok megvalósítása során, de a kritikus vélemények szerint nem valószínű, hogy valóban lehetséges lesz a részben ellentétes hatású célok „összebékítése”.

A fejlődő országok fejlesztési célú – a mostani Program szerint már az átfogóan értelmezett fenntartható fejlődési célú – támogatása a segélyezési politikai eszközeivel önmagában eddig sem vezetett eredményre. Az agrárpolitikai, energiapolitikai vagy kereskedelempolitikai döntéseik meghozatalánál, illetve általában **a szakpolitikáik és intézkedéseik kapcsán a fejlett országoknak figyelembe kell(ene) venniük azok lehetséges hatásait a fejlődő világra**. Hiába költenek el ugyanis a fejlett országok kormányai milliárdokat fejlesztési együttműködés címén, ha a saját „belső” szakpolitikáikat érintő döntésekkel szegények millióinak megélhetését lehetetlenítik el. Többek között ennek a koherenciának a megteremtése is szükségszerű az új nemzetközi Programmal és az annak részét képező fejlesztési keretrendszerrel szemben is, ami egyúttal nagy kihívás elé is állítja a fejlett országokat.

4. A nemzetközi programmal összefüggő legfontosabb hazai feladatok

A nemzetközi program minden ország számára meghatároz a fenntartható fejlődéséhez fontos konkrét célterületeket, célokat. Ezek nemzeti szintű pontosításához, „átvételéhez” mindenekelőtt a fenntartható fejlődés alapvető követelményeinek teljesülésének elősegítése szükséges. Ezek közül emelünk ki alább néhány különösen kritikus követelményt.

A szegénység felszámolásának az alapja, hogy mindenki **egyenlő eséllyel férjen hozzá a jövedelemteremtés feltételeihez**, mint a természeti erőforrások, tudás, információ, piac, olcsó hitel. El kell mozdulni a természeti erőforrások közösségi birtoklása irányába, növelni kell a természeti erőforrások közösségi tulajdonlásának arányát, beleértve a termőföldet és az erdőt is. Az állam gondoskodik szabályozókkal az erőforrások fenntartható használatáról, a helyi közösség feladata, hogy annak megfelelően gondos gazdaként járjon el.

A jelenlegi magyarországi erőforrásfelhasználási szinten nem lehet megőrizni az erőforrások épségét. A fenntartható termelési és fogyasztási rendszerek kialakítása csak a **természeti erőforrások használatának korlátozásával**, azaz csak úgy valósítható meg, ha a teljes anyag-, energia és földfelhasználás folyamatosan csökken. Olyan gazdasági és jogi szabályozásra van szükség, amely először is maximálja a jelenlegi erőforráshasználatot, majd folyamatosan csökkenti. A szabályozásnak elő kell segítenie az erőforráshatékonyság érdekében tett innovációt.

Támogatni kell az olyan helyi kezdeményezéseket, amelyek a helyben élők összefogásán alapulnak, a helyi tudás és helyi erőforrások takarékos és megőrző felhasználásával gazdálkodva alakítanak ki termékeket és szolgáltatásokat, elsődlegesen a helyi piacra termelve és a hasznokat helyben tartva. Ez a helyi **közösségi gazdaságok kialakítását**, megerősítését jelenti. A kezdeményezések támogatására elő kell segíteni a kamatmentes pénzhelyettesítők kialakulását, amelyek segítik a hasznok helyben tartását, a gazdasági működéshez szükséges olcsó hitelhez jutást.

Növelni kell a helyi közösségek szerepét a döntéshozatalban. A fenntartható fejlődéshez tartozó társadalmi struktúra lényege a monolitikus rendszer felváltása egy elemeiből alulról szerveződő, kicsiny társadalmi és gazdasági egységekből felépülő változatos rendszerrel. A **szubszidiaritáselvének alkalmazása** nem old meg önmagában minden közösségi problémát, de út afelé. Az érvényesüléséhez szükség van a központi irányítás oldására, a helyi értékek feletti rendelkezésre, a helyi közélet demokratizálására. Meg kell fordítani azokat a tendenciákat, amelyek a vidék, a kistelepülések életének az ellehetetlenítéséhez vezettek. Meg kell erősíteni az erkölcs és a fenntarthatósággal kapcsolatos tudatosság szerepét a társadalomban és a gazdaságban. Támogatni kell a **civil társadalom**, az **egyházak** önszerveződő csoportjait, amelyek az egyének és családok együttműködésére épülve növelik a társadalmi bizalmat és az anyagiakon túlmutató, mértékletes, szolidáris, a természet és a jövő nemzedékek érdekeit figyelembe vevő életre ösztönöznek.

A **közpénzekből és állami fejlesztési forrásokból támogatott tevékenységek** csak olyanok lehetnek, amelyek nem okoznak károkat a társadalmi és környezeti rendszerekben. Fel kell számolni a káros támogatásokat, beleértve a fosszilis energianyelvő támogatását. Az agrárium támogatására fordított jelentős mértékű támogatásokat át kell irányítani az ökológiai feltételeket teljesítő (talaj megőrzés, biológiai sokféleség megőrzése), és az élők munkát támogató tevékenységekre. A fejlesztéspolitikában biztosítani kell a környezeti szempontok, az esélyegyenlőség és a

diszkriminációmentesség érvényesülését. A közpénzek elköltésének átláthatóságát, közösségi ellenőrzését és a társadalmi részvételt növelni szükséges.

A rendszerszemlélet érdekében szükség van az **oktatás reformjára**, mivel a világot nem lehet a tantárgyakra tagolt ismeretekből összerakni. Túl sok és megterhelő a folyton növekvő analitikus ismeret, míg túl kevés az összefüggések feltárása, megértése és alkalmazása. Az egymástól elszigetelt szaktudások, az együttműködést mellőző szakemberek, szakpolitikák és szakintézmények, az egyes problémákra koncentrálnó jogszabályok, az egységes ismereteket tantárgyakra felosztó iskolák ideje lejárt. A fenntartható társadalom rendszerben látó, gondolkodó, bölcs embereket igényel, olyanokat, akik képesek a lehető legtöbb összefüggést feltárni, és cselekedeteikben figyelembe venni.

Ezen alapvető, a fenntartható fejlődést szolgáló tevékenységi célirányok mentén „ültethetők át” hazai környezetbe a nemzetközi Program konkrét céljai, célpontjai. Ez egyes esetekben a meglévő stratégiák, programok felülvizsgálatát, kiegészítését, közöttük világos koherencia megteremtését jelentik, más esetekben gyökeresen újra kell gondolni a megoldás irányát és módját.

Mindenekelőtt meg kell vizsgálni, hogy a **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia** mennyiben tartalmazza a Fenntartható Fejlődési Célok rendszerét. Szükséges e stratégia és a kapcsolódó hazai stratégiák hozzáillesztése az ENSZ által elfogadott célrendszerhez a fent leírt alapelveknek megfelelően. Különösen fontos, hogy a hazai támogatási rendszerek átgondolása, beleértve az EU által finanszírozott alapokat, fejlesztéseket is.

A nemzetközi Program átvétele, végrehajtása során a szakpolitikai integráció, egyben a **szakpolitikák fejlesztési célú koherenciájának megteremtése** érdekében komoly változtatásokra van szükség. Az eddigieknél konkrétabb célokat kell megfogalmazni, amelyek konkrét éves cselekvési tervekkel megvalósíthatók, s e konkrétabb, szigorúbb tervezés fontosabb, mint valaha

Mindezen feladatok érintik **a kormányzati és a nem-kormányzati szervezeteket**, ennek megfelelően a civilek szorgalmazzák a stratégiai partneri viszony kialakítását minden érintett érdekképviselői szervezettel. A kormányzati szervek ennek értelmében alakítsák ki a részvételi és párbeszéd-folyamatokat, amelyekben a civil szervezetek és egyéb releváns szereplők bevonása már a megvalósítás és a kormányzati elszámoltathatóság megtervezésében (tehát a lehető legkorábbi időpontban), a kivitelezés és később a felülvizsgálat, a monitoring és értékelés során is megtörténik. A nemzetközi Programmal is összhangban álló hazai fenntartható fejlődési célok és nemzetközi fejlesztési feladatok végrehajtása egyébként is túlmutat a kormányzati intézmények kapacitásán, emiatt is erőteljesen építeni kell mind az üzleti szektorban, mind a civil társadalomban rendelkezésre álló erőforrásokra is.

Minden fenntartható fejlődési cél és célpont kapcsán megszülető tervdokumentumhoz kapcsolódóan szükség van – a nemzetközi szinten is várhatóan elfogadásra kerülő eszközökkel összhangban álló – **megfelelő indikátorokra, módszertanra**, az ezek felhasználásával végrehajtandó előrehaladási monitoringhoz, értékeléshez szükséges személyi, tárgyi, szakmai, anyagi feltételek megteremtésére.

A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos hazai **szemléletformálásra** és a globális ügyek, összefüggések megismertetését célzó nevelésre sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani. Az erre szánt források többszörösére kell, hogy nőjenek. Ez nemcsak a fenntartható fejlődés, a vonatkozó globális és hazai problémák és összefüggések megértését, a fenntarthatóság ügyével való azonosulást, Magyarországon

globális szerepvállalásának társadalmi támogatottságát erősítheti, de az egyéni felelősségvállalás lehetőségeit is szélesítheti.

5. A nemzetközi fejlesztési támogatással kapcsolatos fő hazai feladatok

Az új nemzetközi Program minden egyes tématerülethez tartozó Fenntartható Fejlődési Cél esetében meghatározza az azzal kapcsolatos, a nemzetközi fejlesztési együttműködés körébe tartozó teendőket is. A Program más rendelkezései is utalnak e feladatkör elemeire, céljaira, mindenekelőtt a Hivatalos Fejlesztési Támogatásokhoz való hozzájárulásokra. A hazai helyzet értékelését mindenekelőtt a **fejlesztési együttműködés kialakult koncepciójának, gyakorlatának** alapvető jelentőségű, általános kritikájával kell kezdeni.

Az eddigi ilyen irányú együttműködés keretében valójában a fejlett országok hozzájárultak a saját **nem fenntartható gazdasági és társadalmi modelljük még szélesebb körű elterjesztéséhez**. Az ipari termelésük fejlődő országokba történő telepítésével pedig a globális környezetre terhelték át a negatív környezeti, társadalmi hatásokat. A fejlesztési források nem szolgálhatják a szűken értelmezett egyéni és nemzeti gazdasági érdekeket, a fejlett világ fenntarthatatlan termelői és fogyasztói mintázatainak átadását. Éppen ellenkezőleg, meg kellene erősíteni a helyi közösségek identitásának fenntartását, társadalmuk öngazgatásának, saját gazdasági önállóságuk, az élelmiszer önrendelkezés és önmeghatározás képességét.

A nemzetközi fejlesztési együttműködés mellett külön kell utalni az **adózással** kapcsolatos problémákra is; az ezzel összefüggő kérdéskör lényegében feloldhatatlan vitát eredményezett a „Fejlesztések Finanszírozása” új akcióprogramjának előkészítése során is. Az adócsalás globális szintű problémái miatt a fejlődő országokból jelentősen több pénz szivárog ki illegálisan, mint amennyi segílyt ezek az országok kapnak. Az országok közötti adóverseny nagyon kevés nyertest eredményez, miközben a vesztesek száma milliárdokra tehető. Az adócsalásokat megelőzni szolgáló bonyolult új jogszabályokat leginkább az információval és erőforrásokkal leginkább rendelkező vállalatok tudják kihasználni. A versengés helyett az együttműködést kell előtérbe helyezni az adózás területén is, egy egységesebb, egyszerűbb és átláthatóbb adórendszer formájában, ami nem teszi érdekeltté a vállalatokat, hogy országokat, társadalmi csoportok, különböző érdekcsoportokat egymás ellen kijátsszanak.

A kialakult **kereskedelmi világrend** és annak részeként a fejlett országok közötti kereskedelmi együttműködési rendszer is jelentős mértékben ellentmond a fenntartható fejlődés koncepciójának, s ezzel összefüggésben komoly kritikával kell szólnunk a Kereskedelmi Világszervezet tevékenységéről, valamint a kétoldalú és regionális szabadkereskedelmi megállapodásokról, így a tervezett transzatlanti megállapodásokról (TTIP, CETA) is. Számos civil szervezet figyelmeztet arra, hogy a TTIP és általában is az EU kereskedelmi és befektetési szakpolitikája ellentmond az EU szegénység felszámolására vonatkozó célkitűzéseivel, és más uniós vonatkozású szakpolitikák nemzetközi fejlesztési célokat is tekintetbe vevő koherenciájának kialakításával.

Az új nemzetközi Program alapján és a fenti kritikai észrevételek figyelembevételével is értékelni és módosítani kell a **nemzetközi fejlesztési együttműködéssel kapcsolatos hazai gyakorlatot, stratégiát** és annak végrehajtási eszközeit.

A vonatkozó hatályos hazai stratégia a leírt és elfogadott alapelvek szintjén összhangban van a nemzetközi Program alapelveivel és jelzi azt a szándékot, hogy az új alapokon nyugvó nemzetközi együttműködés kialakításában vállalt konstruktív szerepet a továbbiakban konkrét cselekvésekkel is alá szeretnék majd támasztani; ilyeneket azonban a továbbiakban sajnálatos módon nem nevez meg. E stratégia által megjelölt beavatkozási irányok – intézményfejlesztés, gazdasági ágazati teendők (zöldgazdaság stb.), humán kapacitásfejlesztés (oktatás stb.) – gyakorlatilag lefedik majdnem az összes Fenntartható Fejlődési Cél által kijelölt területet, így elvben nem jelentene nehézséget az új célok „beleértése” a magyar prioritásokba.

Ennek számításba vételével a 2014-ben jóváhagyott **kormányzati stratégia felülvizsgálata** válik szükségessé a nemzetközi program alapján meghatározandó új vagy módosított hazai célok, feladatok tükrében. Maga a stratégia 2017-re vetíti előre a stratégia félidős felülvizsgálatát (2017), amely többek között vizsgálná a nemzetközi fejlesztési tevékenység relevanciáját, a koherencia és koordináció érvényesülését, a hatékonyságot és költséghatékonyságot, valamint ezen tevékenységek eredményességét, hatásait és fenntarthatóságát. Ezen vizsgálatban hangsúlyt kell fektetni a nemzetközi célok „beépülésére”, alkalmazására és megvalósítására is a nemzetközileg is megfogalmazott ajánlások és koncepciók figyelembe vétele mellett. Az új fejlődési célok idej, 2015-ös elfogadása okán megfontolandó ennek a folyamatnak az előbbre hozatala.

A nemzetközi program hazai átültetésével kapcsolatban szükségessé válik a fenntartható fejlődési célokat érintő stratégiák és cselekvési tervek kidolgozása, ill. átdolgozása szakterületek, tárcák szerint is a nemzetközi fejlesztési együttműködési teendőink vonatkozásában is. Ez alkalmat teremt arra is, hogy a kormányzati intézmények egyébként nem feltétlenül a nemzetközi fejlesztési együttműködés prioritásai mentén kidolgozott és végrehajtott, fejlődő országokat érintő és hivatalos fejlesztési támogatásként elszámolt külföldi tevékenységének – a fenntartható fejlődési megközelítéssel összhangban álló – **koherens ágazati tervezésére**, ami annyira hiányzik a jelenlegi gyakorlatból. Ez az érintett ágazati politikák, intézkedések között sokkal nagyobb összhangot is feltételezi, amihez szükséges a szakpolitikák alakítók továbbképzése, a koherencia kialakításáért felelős intézményrendszer, mechanizmusok továbbfejlesztése. Mindamelllett, hogy a célok hazai megvalósításának koordinálására nagy valószínűséggel más intézmény kerül kijelölésre, a nemzetközi fejlesztés tekintetében a területen dolgozó civil szervezetek továbbra javasolják a Külgazdasági és Külügyminisztérium összefogó, koordináló szerepét megerősíteni az átfogó SDG-implementációs mechanizmus keretén belül.

Szükséges a nemzetközi fejlesztési szektorok pontosabb meghatározása és prioritálása a fenntartható fejlődési céloknak is megfelelően, valamint a **nemzetközi fejlesztésre fordított források** radikális növelése és uniós kötelezettségvállalásunk mielőbbi teljesítése (a vállalás 0,33% ODA/GNI arány, a jelenlegi szint pedig 0,12 %). A kormány által elfogadott stratégiával összhangban a bilaterális célú forrásokon belül elengedhetetlen a tervezett keret mielőbbi bővítése, elsődlegesen a Külgazdasági és Külügyminisztérium saját nemzetközi fejlesztési célú előirányzatának növelésén, másrészt a nemzetközi fejlesztési együttműködésre vonatkozó stratégia és törvény által lefektetett elvek mentén egy koordináltabb, a nemzetközi fejlesztési szempontokat sokkal erőteljesebben érvényesítő, a Külgazdasági és Külügyminisztérium szerepét megerősítő keretrendszer működtetésén keresztül. Mindehhez kapcsolódóan megkerülhetetlen a vonatkozó statisztikai adatszolgáltatás fejlesztése is.

6. A hazai feladatok hatékony megvalósításához szükséges intézményrendszer

Meg kell vizsgálni, hogy a **kormányzati intézmények** jelenlegi szervezetük, mandátumuk, együttműködésük alapján miként és mennyire képesek a nemzetközi programból adódó hazai feladatok, a Fenntartható Fejlődési Célok, a vonatkozó nemzetközi együttműködésben való részvétel és általában a hazai fenntartható fejlődés megvalósulását elősegíteni.

Javasoljuk, hogy a hazai program és célok – tehát a hazai fenntartható fejlődés – megvalósítása érdekében tett lépések **stratégiai koordinálása összkormányzati szinten** történjen meg, ami a leghatékonyabban a Miniszterelnöki Hivatal koordinálásával valósulhat meg államtitkári szinten. A hazai program és célok teljesítésében minden tárca vegyen részt a felülvizsgált ágazati stratégiáknak megfelelően.

A fenntartható fejlődés ügye az egész társadalmat érinti, s erre tekintettel az eddigieknél hatékonyabb **társadalmi együttműködés** szükséges, beleértve e téren az állami, kormányzati szervek és a nem-kormányzati szervezetek között együttműködést is. A nemzetközi programból adódó hazai teendők meghatározása és a végrehajtás értékelése ügyében célszerű megfelelő szakmai egyeztető, tanácsadó szerepet bízni a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsra, illetve aktívan együttműködni a különböző társadalmi érdekképviseleti szervezetekkel.

A hazai Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia által meghatározott célok megvalósításáért és a magyar nemzetközi fejlesztési szerepvállalásért felelős intézményi rendszer jelenleg elkülönül, holott nem képzelhető el fenntarthatóságra nevelés, ugyanúgy ahogy felelős, a fejlődő országokat is segítő hazai vonatkozású szakpolitikai döntéshozatal sem a fenntarthatóság országhatáron túlnyúló, globális dimenzióinak figyelembe vétele nélkül. A nemzetközi Program, ill. a Fenntartható Fejlődési Célok hazai vetületeinek meghatározása és megvalósítása során **a fenntartható fejlődéssel és a nemzetközi fejlesztési együttműködéssel foglalkozó hazai intézmények között szorosabb kapcsolatra** van szükség, e két területet a civilek megítélése szerint elengedhetetlenül szükséges valamilyen koordinatív mechanizmus keretében összekötni annak érdekében, hogy közös elvek és alapok mentén történjen működésük.

A jelenlegi struktúrában különösen a **környezeti ügyekkel** kapcsolatos feladatok szétaprózódtak, nem biztosított az egységes és hatékony megvalósításuk, s ez lehetetlenné teszi a nemzetközi Program hatékony átvételét is. Szükséges a természeti erőforrások védelmével kapcsolatos feladatokat a gazdasági ágazatirányításért felelős kormányhivataloktól független, önálló minisztériumban összpontosítani.